

HZ. PEYGAMBER'İN EVLİLİKLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

Yrd. Doç. Dr. Muhittin AKGÜL

İnsanlık tarihi, geçmişten günümüze, genel olarak inanan-inanmayan diye iki farklı topluluğun varlığını haber vermektedir. İnanmayanlar, her fırsatta karşı tarafa saldırmış, onların kutsal gördüğü bir kısım yüce değerlere dil uzatmaktan geri durmamışlar, aynı zamanda içlerinde bulunan bu kötü düşüncelerini topluma yaymış, onları da aynı kötü emelleri doğrultusunda yönlendirmeye çalışmışlardır. Bundan sonra da aynı davranışların sergilenmesi elbette devam edecektir. Çünkü herkes kendi iç dünyasını yaşayacak, fitratının gereğini ortaya koyacaktır. Yüce Yaratıcı da: *"Ey Peygamber! De ki: Herkes kendi karakterine göre hareket eder. Rabbiniz kimin en doğru yolda olduğunu daha iyi bilir."*¹ *"Dileyen inansın, dileyen inanmasın"*² ifadeleriyle bu duruma işaret etmektedir.

Evet öteden beri inanmayan insanların tenkit etmeye çalıştıkları meselelerden birisi de, Hz. Peygamberin birden fazla kadınla evlenmesidir. Bu gibi fikirleri ortaya atanlar, ya hiç bir dine inanmayan, Allah-Peygamber-Kitap kabul etmeyen insanlardır ki, bunlar, önce tenkit ettikleri, akıllarına sığdıramadıkları bu davranışı kendileri yaşamaktadırlar. Hem de bunu, fitrat kanunlarını aşarak, vicdan taşıyan birisinin duyduğunda şaşkınlığa düşeceği bir ölçü içinde sürdürmektedirler. Şimdi kadınlarla beraber olma mevzuunda bu kadar ölçüsüz olan kimselerin kalkıp da Allah Resülünü bu konuda tenkid etmeleri elbette son derece tutarsız bir şeydir. Veya bu tenkidi yapıp dillerine dolayanlar, ehl-i kitap dediğimiz Hristiyan ve Yahudilerdir. Bunların tenkitleri de son derece yersiz ve çelişki arz etmektedir. Zira kendilerinin inanmış oldukları şu andaki Tevrat ve İncil'de dahî, pek çok peygamberin evli olduğu, hem de bunlardan bazılarının pek çok sayıda hanıma sahip oldukları nakledilmektedir. Şimdi peygamberliğine inandıkları insanların, Hz. Muhammed'den (sav) çok daha fazla evlilik hayatı yaşamalarına bir şey demeyen bu kişilerin, kalkıp da bu durumu tenkid etmeleri elbette objektiflikle bağdaşmamaktadır.

* Sakarya Üniv. İlahiyat Fak. Öğretim Üyesi

1) İsrâ 17/84.

2) Kehf 18/29.

Yahut da bu durumu dillerine dolayanlar, bazı müsteşriklerin bu konudaki düşüncelerinden etkilenen kimselerdir. Bunlar da şayet siyer ve megâzî dediğimiz Hz. Peygamberin hayatını anlatan kitaplara bakacak olursa, bu evliliklerin hangi şartlarda ve hangi sebeplerden dolayı meydana geldiğini gayet açık bir şekilde görececek, vicdanları varsa bu iddiaların doğru olmadığını göreceklendir.

Evet çok evlilik Hz. Peygamberin ilk olarak uyguladığı bir tatbikat değildir. O'ndan önce de pek çok peygamber, aynı uygulamayı yapmıştır. Aynı zamanda savaşlarda esir düşen kadınların da, eş olarak alınması İslam'dan önceki dinlerde uygulanan bir gerçektir. Bununla ilgili olarak Tevrat'ta şu tavsiye vardır:

*“Düşmanlarına karşı cenge çıkacağın ve Allah'ın onları senin eline vereceği ve onları esir olarak götürüceğin zaman, esirler arasında bakılışı güzel bir kadın görüp onu arzu eder ve karı olarak kendine almak istersen; o zaman evinin içine getireceksin; ve o başını tıraş edecek, tırnaklarını kesecektir; esirliğin esvabını üzerinden atacak, senin evinde oturacak, babasına ve anasına tam bir ay ağlayacak, ondan sonra da kendisine yaklaşacak ve onun kocası olacaksın, o da senin karın olacak...”*³

Yine Tevrat'ta Hz. İbrâhim'in pek çok kadınla evli olduğu, Hz. Dâvûd'un çok sayıdaki hanımının yanında, bir çok cariyesinin olduğu⁴, Hz. Süleymân'ın yedi yüz hanımının, üç yüz de cariyesinin bulunduğu⁵ nakledilmektedir.

Aynı zamanda Kur'ân-ı Kerim'de de çok evliliğin yeni bir şey olmadığı, diğer peygamberlerin de aynı uygulama içinde oldukları belirtilmektedir: *“Andolsun, biz senden önce de elçiler gönderdik, onlara da eşler ve çocuklar verdik...”*⁶

Evet, çok kadınla evlilik yapmak, özellikle yeni pek çok hükümle gelen peygamberler için âdeta zaruridir. Zîrâ, dinin, aile mahremiyeti içinde cereyan eden pek çok yönleri vardır ki, ona ancak bir insanın nikahlısı şahid olabilir. Binâenaleyh, dinin bu yönlerini anlatmak için herhangi bir istiâre ve kinayeye başvurmadan -ki çok defa bu türlü anlatma tarzı anlamayı bulandırır ve bundan pazı prensipler çıkarmayı zorlaştırır - her şeyi oldukça açık bir şekilde anlatacak, mürşidelere ihtiyaç vardır. İşte, her şeyden evvel, Hz. Peygamberin evinde bulunan bu hanımlar, kadınlara yönelik irşad ve tebliğ vazifesinin sorumluları ve aktarıcıları olmak itibarıyla, peygamber için de, peygamberlik için de; hanımlar için de gerekli, hatta lüzumludur.

Bununla beraber, söz konusu olan peygamber, Allah tarafından insanlığa gönderilen, hatta sadece insanlara değil, aynı zamanda cinlere de gönderilen nebilerin sonuncusu olursa, durum daha da ehemmiyet kazanır. Kıyamete kadar gelecek

3) Tesniye 21/10-13.

4) 2. Samuel 13.

5) 1. Kırallar 11/3.

6) Ra'd 13/38.

olan insanların ihtiyaçları, istekleri, karşı karşıya kalacakları problemler durumu daha da hassaslaştıracaktır. Bütün bunların aktarılması, hem de en hassas ve mahrem meselelere kadar, peygamberin her haline şahid olan bir kısım kimselerin - ki bunlar da ancak hanımları olabilir - bulunmasına bağlıdır.

Hz. Peygamberin evliliklerindeki çeşitli maksat ve hikmetlere deyinmeden önce, hanımların kısaca hayatlarını verecek olursak, durumun anlaşılması daha da kolay olacaktır.

A. HZ. PEYGAMBERİN HANIMLARI

1. Hatîce (r):

Hz. Peygamberin (sav) ilk evlilik hayatı, Hz. Hâtice validemizle başlar. O'nunla evlendiğinde, Resûllallah'ın yaşı yirmi beş, hanımının yaşı ise, kırktır. Yani aralarındaki yaş farkı, onbeştir. O'nun, Hz. Peygamberin yanındaki yeri, diğerlerinden biraz farklıdır. Risâletini tebliğde O'nun yanında olmuş, bütün insanların terkedip, O'nunla alay ettiklerinde O'na teselli vermiş, hatta Hz. Peygambere ilk vahiy gelmesi esnasında böyle bir şeyle ilk karşılaşmanın verdiği heyecanla biraz korkması karşısında hiç tereddüt etmeden şu gönül okşayıcı ve heyecan yaratıcı sözleri söylemiştir:

*"Sana müjdeler olsun! Allah'a yemin ederim ki, Allah seni hiç bir vakit utandırmayacaktır. Çünkü sen, akrabana bakarsın, sözün en doğrusunu söylersin, işini görmekten aciz olanların ağırlığını yüklenirsin. Fakire verir, kimsenin kazandırmayacağını kazandırır, misafiri en iyi şekilde ağırlarsın, Hak yolunda zuhur eden hadiseler karşısında, halka yardım edersin."*⁷

Bu nadîde kadın, aynı zamanda ilk müslümanlardandır. Vahyin nüzûlünün onuncu yılında, hicretten üç sene önce vefat etmiştir. Allah Resûlü, Hz. Hatîce'nin ölümü karşısında bir hayli üzülmüştür⁸. Hz. Peygamberin amcası ve müşriklere karşı koruyucusu olan Ebû Tâlib ile kendisiyle sükûnet bulunduğu eşi Hatîce'nin vefatı gibi üzücü olaylar peşpeşe geldiği için bu yıla, hüzün yılı denilmiştir.

Resûlullah'ın bu evliliği yirmi beş yıl sürmüştür, İbrâhîm dışındaki bütün evlatları da yine bu nadîde hanımdan dünyaya gelmiştir. Vefatı esnasında Resûlullah'ın yaşı ellidir. Yani Hz. Peygamber evlilik hayatının büyük bir kısmını ve aynı zamanda gençlik ve olgunluk yaşlarını, sadece ve sadece, kendisinden onbeş yaş büyük olan bir kadınla geçirmiştir.

7) Buhârî, Bed'ü'l-vahy 3; Müslim, İmân 252-254; Ahmed b. Hanbel, 3/129.

8) İbn Sa'd, Tabâkat, 1/41.

2. Sevde binti Zem'a (r):

Hız. Peygamberin bu hanımı da ilk müslümanlardandır. Kocası Habêşistan'a yalanan hicretten sonra vefat etmiş olup, yalnız ve kimsesiz kalmıştır. Resûlullah, onunla evlenerek, bu kalbi kırığın da yarasını sarmış; O'nu perişan olmaktan kurtarmış ve O'na arkadaş olmuştur. Zaten sadece Hız. Peygamberin nikâhı altında bulunmayı düşünen bu kadının, dünya adına istediği başka hiçbir şey de yoktur. Aynı zamanda Hız. Peygamberle evlendiğinde ise yaşı elli beştir. Buradan da anlaşılacağı üzere, bu evlilikteki asıl amaç, kimsesiz ve yardımcısız kalan bir kadının elinden tutmak, emin bir yuvaya kavuşturmadır.

3. Aişe (r):

Resûlullah'ın evlendiği ilk ve tek bākire kadındır. O, daha sonra halife olacak olan Hız. Ebûbekr'in biricik kızıdır. Ayrıca Hız. Aişe çok zeki ve nübüvvet davasına tam varis olabilecek yaratılışa sahip bir kadındır. Evlendikten sonraki hayatı ve daha sonraki hizmetleri de göstermiştir ki, bu hanımın ancak Resûlullah'ın eşi olması son derece isabetlidir. Zira O, yerinde en büyük bir hadisçi, en mükemmel bir tefsirci ve en nâdide bir fıkıhçı olarak kendini göstermekte, her yönüyle Hız. Peygamberi temsil etmeye çalışmaktadır.

Resûlullah Aişe'yi çok sever ve O'na karşı çok şefkatli davranırdı. Bununla ilgili olarak Hız. Aişe'nin şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Ben kızlarla oyun oynardım. Oyun arkadaşlarım gelir ve benimle oynardı. Resûllahı gördükleri zaman O'ndan gizlenirlerdi. Çok defa Resûlullah, bu arkadaşlarımı benimle oynamaları için gönderdi."⁹ Aynı zamanda Resûlullah'ın Hız. Aişe ile evlenmesi hususunda bunlara ilave olarak, Hız. Peygamberin yanından hiç ayrılmayan, çektiği sıkıntılara beraberce katlanan, mağara arkadaşı Hız. Ebûbekr için de en büyük bir mükâfaat olmuş oluyordu.

4. Hafsa binti Ömer (r):

Hız. Hafsa dul bir kadındır. Kocası Bedir savaşında şehid edilmiş, kocasının vefatına üzülmüş ve yalnız başına kalmıştır. Babası Hız. Ömer, kızını önce Hız. Osman'a evlenmesi için teklif etmiş, ancak O kabul etmemiş, Hız. Ebûbekr'e teklif etmi, O da kabul etmemiştir. Daha sonra da bu durumlara şahid olan Allah Resûlü fazla beklemeden O'nunla evlenmek istediğini bildirmiş ve evlenmiştir¹⁰. Bu evlilik de, zaruretlerin getirdiği bir evlilik olup, bununla Hız. Ömer'in gönlü hoş edilmiş, kocasının ölümüne üzülen ve yalnız kalan birisinin bu yalnızlığı giderilmiştir.

9) İbn Sa'd, *age.*, 2/45.

10) Buhârî, Meğâzî 12; Ahmed b. Hanbel, 1/12.

5. Zeynep binti Huzeyme (r):

Resûlullah (sav) Hafsa'dan sonra Zeynep binti Huzeyme ile evlenmiştir. Onun kocası da Bedir'de şehid edilmiş olan, Ubeyde b. Hâris'tir. Yalnız başına ve kimse-siz kalan bu hanımın yaşı da altmıştır. Bu kimsesizlik zamanında, kendisine yardım edecek bir ele şiddetle muhtaçtır. O'nu bu ihtiyaç içerisinde gören Şefkat ve Merhamet peygamberi, O'nu da nikahlayarak kendi kanatları altına almayı bilmiştir. Zaten evlendikten iki yıl sonra da vefat etmiştir. Altmış yaşındaki bir kadınla evlilik-te dünyevi bir arzunun bulunması elbette mümkün değildir. Bu evlilikteki tek gaye de, yalnız başına kalan birisine bir yardım eli uzatmaktan ibarettir.

6. Zeyneb binti Cahş (r):

Bu evlilikle ilgili geniş malumat ileride verileceğinden dolayı, burada sadece ismini zikretmekle yetiniyoruz.

7. Ümmü Seleme (r):

Bu da ilk müslümanlardan olup, Habeşistan'a hicret edenlerdendir. Daha sonra da Medine'ye hicret etmiş, çok sevdiği ve kendisine sıkıntılı hicret yolculuklarında arkadaşlık yapıp, yanından hiç ayrılmayan biricik eşini Uhud Savaşında şehid vermiştir. Yurdundan, yuvasından uzak, bir sürü yetimle, hayat külfetini yüklenmiş bu kadına, ilk şefkat elini, Hz. Ebûbekr ve Ömer uzatırlar. Ancak o, bu talepleri reddeder. Daha sonra evlilik teklifini Resûlullah yapar ve bu teklif kabul edilir. Böylece yetimleri, sıcak bir yuvaya kavuşmuş, babalarının ölümünden duydukları üzüntüyü, Allah Resûlü vesilesiyle unutmüş, hiçbir zaman gerçek bir babayı aratmayacak bir babaya kavuşmuş oldular.

Ümmü Seleme de Hz. Âişe gibi dirayet ve fetaneti olan bir kadındır. Bir mürşide ve mübelliğe olma istidadındadır. Onun için bir taraftan şefkat eli O'nu, himayeye alırken, diğer taraftan da, bilhassa kadınlık aleminin şükran borçlu olabileceği bir talebe daha ilim ve irşad medresesine kabul edilmiş oluyordu. Yoksa, altmış yaşına yaklaşmış Resûlullah'ın, bir sürü çocuğu olan, bir dul kadınla evlenmesini ve evlenip bir sürü külfet altına girmesini başka hiçbir şeyle izah edemeyiz.

8. Ümmü Habîbe (Remle bint-i Ebî Süfyan) (r):

Mekke'de küfrün bayraktarlığını yapan Ebû Süfyan'ın kızıdır. Ölüden diriyi, diriden ölüyü çıkarmaya muktedir Yüce Rabb'imiz, gelecekte mü'minlerin annesi konumuna yükselecek bu kadına, İslam'ın başlangıcında imanı nasip etmişti. Mekke'nin zor şartlarında inancını yaşayamayınca, kocasıyla birlikte Habeşistan'a hicre etme mecburiyetinde kalmıştır. Ancak bu esnada kocası ölmüş, Ümmü Habîbe yalnız başına kalmıştır. Hz. Peygamber durumu öğrenince Necâşi'ye haber gönde-

rerek, tek başına kalan bu hanımın kendisi için, (Yani Hz. Peygamber için) nikâh kıymasını istemiş, durumu öğrenince fevkalade sevinen Ümmi Habîbe'nin nikâhı böylece Necâşi'nin huzurunda kıyılmış oldu.

Şayet Hz. Peygamber böyle yapmayacak olsaydı, yalnız ve kimsesiz bu kadın, ya Mekke'ye dönecek babasının ve ailesinin şiddetli zulümleri karşısında dinini bırakacak, ya Hristiyanlardan yardım dileyecek, ya da kapı kapı dilenip hayatını sürdürecekti. Ancak bu evlilikle en güzel yolu seçmiş oluyordu.

Bu evlilik vesilesiyle, o gün için müslümanların ve Peygamberin azılı düşmanı olan Ebû Süfyan, inananlara yaptığı işkenceyi hafifletmiş, içinde Hz. Peygambere karşı olan azılı kini biraz dahî olsa dinmişti. Daha geniş dairede ise, Emevilerle bir akrabalık te'sis edilmiş oldu ki, bu da onların müslümanlığa girmelerini kolaylaştıran bir unsur oldu. Bundan sonra Ebû Süfyan Hz. Peygamberin evine rahatlıkla girip çıkma avantajına sahi polarak, müslümanlığı daha yakından tanıma fırsatını bulup, sonunda iman dairesine girmiş oldu. Açıkça görüldüğü gibi bu evlilikte de, kimsesiz kalan birinin yardımına koşup, onun elinden tutmak, onun vesilesiyle müslümanlara yapılan işkenceyi hafifletmek ve azılı düşman biriyle akrabalık kurup, onun imana gelmesine vesile olmak vardır.

9. Cüvevriye binti Hâris (r):

Müslümanlar, yapılan Müreysi gazvesinde galip gelmiş, pekçok ganimet elde etmiş, bunun yanında 700 kadar da esir almışlardı. Esirlerin içinde, Benî Mustalik kabilesinin başkanının kızı olan Cüvevriye de bulunuyordu. Cüvevriye, Hâris b. Dırar'ın kızı idi. Hâris, Mustalikoğulları Yahudilerinin reisi idi. Cüvevriye önce Musâfi b. Saffan'la evlenmiş, Musâfi, Müreysi Muharebesinde ölmüştü. Cüvevriye, Hz. Peygambere müracaat ederek hürriyete kavuşmayı talep etmiş, Resûlullah da onun fidesini bizzat kendisi vererek hürriyete kavuşturmuştur. Babası gelip kızını götürmek isteyince, o müslüman olarak Medine'de kalmayı tercih etmiş, bilahare de Resûlullah ile nikahı kıyılmıştır.

Resûlullah'ın bu evliliğinden sonra, Abdulmuttaliboğullarının hissesine düşen esirler salıverilmiş, diğer müslümanlar da bu durum karşısında, Resûlullah ile akrabalık bağı bulunan bir kabilenin insanları esir edilemeyeceği düşüncesiyle alınan bütün esirleri salıvermişlerdir¹¹.

Hz. Peygamberin bu evliliği de altmış yaşları dolayındadır. Bu evlilikte O, önemli bir kabileyle akrabalık kurmayı hedeflemiş, pekçok esirin serbest bırakılmasını sağlamış, bundan da önemlisi pekçok Yahudinin İslamla şereflenmesine vesile olmuş ve kocası savaşta ölen dolayısıyla müslümanlığa ve müslümanlara aşırı bir şekilde

11) İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-Nebeviyye*, 3/37.

kinle dolu bir hanımı, şefkat kanatlarının altına alarak, onu mü'minlerin anası mertebesine yükseltmiştir.

10. Safiyye binti Huyey (r):

Asıl adı Zeynep'tir. O dönemde Arabistan'da reislere düşen ganimet hissesine Safiyye denilmektedir. Bu kadın da Resûlullah'ın hissesine düştüğü için Safiyye adını almıştır. Ana-babası, Yahudilerin ileri gelen adamlarındandır. Hatta babası Nadiroğullarının reisi, annesi de Kureyza oğullarının reisinin kızıydı¹². Hayber gazvesinde, babası, kocası ve kardeşi öldürülmüş, kabilesinden pek çok kimse esir alınmıştı. Safiyye, İslama karşı aşırı bir şekilde kin ve nefretle doluydu. Savaş sonrası Resûlullah onu kendi nikahına alarak, yumuşamasını sağlamış oldu. Bu evlilik de Yahudilerin önemli bir bölümüyle akrabalık kurulmuş, onların müslümanlığı yakından tanınmaları imkanı sağlanmış, düşmanların bir kısım kötü emellerinin, önceden bilinmesi kolaylaşmış ve müslümanlığın sınırları bu vesileyle genişlemeye yüz tutmuştur.

11. Mâriyetü'l-Kıbtiyye (r) (Ümmü İbrahim):

Resûlullah, İslam'a davet için etrafındaki hükümdarlara mektuplar gönderiyordu. Bunlardan birisi de Mısır hükümdarı Mukavkıs'dı. Mukavkıs, elçiyi güzel bir şekilde karşılamış, Hz. Peygambere birtakım hediyelerle birlikte iki de cariye göndermişti. Yolda bu iki cariye, müslümanlık hakkında malumat sahibi olduktan sonra, İslam'ı seçmişlerdi. Bunlar Medine'ye varınca, Resûlullah Mariye'yi kendisine almıştı. Bilahare azad ederek, onunla evlenmiştir ki oğlu İbrâhim, işte bu hanımındandır.

Bu evlilik, bütün Mısır'lılar üzerinde büyük bir te'sir icra etmiş, müslümanlarla Mısır'daki Bizanslılar arasında çıkan savaşta, Mısır'lılar tarafsız kalmış, Bizans'lılara arka çıkmamışlardır. İşte bunun sebeplerinden birisi de, kendi milletlerinden olan bir kadının, Hz. Peygamberle evli oluşudur¹³.

12. Meymûne binti Hâris (r):

Asıl ismi Berre olup, Resûlullah tarafından Meymûne olarak değiştirilmiştir. Bu, Hz. Peygamberin yaptığı son evliliğdir. Hudeybiye antlaşmasından bir yıl sonra Hz. Peygamberle müslümanlar, Mekke'ye tavaf ziyaretine gitmişlerdi. Bu sırada peygamberimizin amcası Abbas, Allah Resûlüne Meymûne ile evlenmesini teklif etmişti. Zira Meymûne, Abbasın baldızı olup, nikah yetkisini ona vermişti. Peygamberi-

12) Mevlana Şibli, *Asr-ı Saâdet*, 2/162.

13) Mevlânâ Şibli, *age.*, 2/154.

miz de bu teklifi kabul ederek, nikahlandı. Bu durum karşısında Mekkeliler: “Demek ki, Muhammed hemşehrilerine hala dostluk ve hayır duyguları besliyor.”¹⁴ yorumunu yaptılar.

Bu evliliği yaptığında da Resûlullah, altmış yaşları civarındadır. Bu evlilikteki gâyesi de, yine dul kalan bir kadına yardım elini uzatmak, müslüman olduğu halde Mekke’de müşriklerin içinde kalan birini bu sıkıntıdan kurtarmak ve Mekke’lilere karşı bir jest yapmaktır.

Hız. Peygamberin Zeynep binti Cahş ile Evliliği:

Buraya kadar kısaca Allah Resûlünün zevcelerini kısaca tanımaya çalıştık. Şimdi de bazılarının dile dolamaya çalıştıkları Hz. Zeynep ile olan evliliğine değinelim. Önce olayın kahramanlarını kısaca tanımaya çalışırsak, bunlar:

1. Zeyd b. Hârise (r):

Câhiliye döneminde evine baskın yapılarak esir alınmış, daha sonra da Mekke’de Ukaz panayırına getirilerek satılığa çıkarılmış, Hz. Hatice de onu satın alarak Resûlullah’a hediye etmiştir. Daha sonra Zeyd’in babası onun Mekke’de olduğu haberini almış, fidyasını alarak oğlunu geri almaya gelmiştir. Hz. Peygamberi sorarak yanına varmışlar: “*Ey Muttalib’in oğlu! Ey kavmin efendisinin oğlu! Siz Allah’ın şerefli Harem’inin civarında kalan kimselersiniz. Siz, sıkıntı içinde olanları kurtarır, esirleri doyurursunuz. Biz sana, senin yanındaki çocuğumuz için geldik, bize lutfet ve ihsan et. Takdim edeceğimiz fidyasını kabul buyur.*” dediler. Resûlullah, “O kim?” buyurdu. “Zeyd b. Hârise” dediler. Bunun üzerine: “*Haydin çağırın onu da muhayyer bırakın. Eğer sizi tercih ederse, fidyersiz sizin olsun; yok eğer beni tercih ederse, vallahi ben, beni tercih edene karşı fidyeyi tercih etmem.*” buyurdu.

Bunun üzerine Zeyd b. Hârise’yi çağırıyorlar. Resûlullah (s.a.v.): “Bunları tanıyor musun?” buyurdu. Zeyd: “Evet şu babam, şu amcam.” dedi. Resûlullah: “Ben de bildiğimin, sana olan davranışımı ve arkadaşlığımı gördün. Şimdi ya beni tercih et, ya onları.” Zeyd dedi ki: “*Ben sana karşı kimseyi tercih edemem. Sen benim hem babam, hem de amcam yerinesin.*” Buna karşı babası ve amcası: “Yazık sana ey Zeyd! Köleliği hürriyete, babana, amcana ve diğer yakınlarına tercih mi ediyorsun?” dediler. Zeyd de: “*Ben bu Zat’tan öyle şeyler gördüm ki, ona karşı hiçbir kimseyi tercih edemem.*” diye cevap verdi. Resûlullah bunu görünce, onu Hicr denen yere çıkararak: “*Şahid olun Zeyd benim oğlumdur. Bana vâris olacak, ben de ona vâris olacağım.*” dedi. Bu durumu gören babası ile amcasının da gönülleri hoş oldu, memnun olarak dönüp gittiler¹⁵.

14) İbn Sa’d, *age.*, 2/122.

15) Tirmizî, *Tefsîr-u Süret-i Ahzâb*, 9,12.

Hiz. Âişe'den gelen bir rivâyette ise şöyle denmektedir: "Bir defasında Zeyd b. Hârise Medine'ye geldiğinde bizi ziyarete geldi. Resûlullah benim odamdaydı. Kapıyı çaldığında Resûlullah kalkıp kapıyı açtı, ona sarıldı ve onu öptüverdi."16

Başka bir rivâyette de Hiz. Peygamber onunla ilgili olarak şöyle demiştir: "O, (Zeyd) gerçekten kumandanlığa layıktır. Ve gerçekten O, en çok sevdiğimdir."17

İbn-Ömer de şöyle demiştir: "Babam Ömer (r), Üsâme'ye benden daha fazla maaş bağladığında, kendisine bunun sebebini sordum da o şöyle dedi: "O, Resûlullah'a senden daha fazla sevgili idi, babası da Resûlullah yanında senin babandan daha sevgiliydi."18 dedi. Bunlardan da açık bir şekilde anlaşılmaktadır ki, Zeyd ile Hiz. Peygamber arasında sıkı bir sevgi bağı bulunmaktadır. Öyle bir sevgi bağı ki, baba-ana, akraba-memleket sevgisini tercih ettirecek bir sevgi bağıdır... İşte Zeyd b. Sâbit böyle bir kimsedir.

2. Zeynep binti Cahş (r):

Zeynep, Allah Resûlü'nün halasının kızıdır. Gayet asil, ince ruhlu ve iç derinliğe sahip bir hanımdır. Yakın akrabası olması hasebiyle Hiz.Peygamberin çok iyi bildiği ve tanıdığı birisi idi. Evlilik çağı gelince de onu, evlatlığı Zeyd'e istemişti. Onun ailesi ilk önceleri böyle bir teklif karşısında biraz tereddüt gösterince, bunun üzerine şu âyet nâzil olmuş:

"Bununla beraber Allah ve Resûlü bir işe hükmettiği zaman gerek mü'min bir erkek ve gerekse mü'min bir kadın için, o işlerinde başka bir tercih hakkı yoktur. Her kim de Allah ve Resûlü'ne karşı gelirse, açık bir sapıklık etmiş olur."19 Neticede hem ailesi, hem de kendisi bu teklifi kabul etmişlerdir20. Onların kızlarını Resûlullah'a vermek istiyorlardı, istenen kişi başkası olunca, başlangıçta haklı olarak böyle bir tereddütle başbaşa kaldılar. Daha sonra da Zeyd'le nikahları kıyılmış oldu. Ancak bu evlilik kısa sürmüş, sonunda boşanmak mecburiyetinde kalmışlardır. Resûlullah'ın Zeynep ile olan evliliğini, bir kısım kimseler dillerine dolamış, hakkında ileri geri konuşmuşlardır. Kur'ân-ı Kerîm bununla ilgili olarak bize şu ma'lumatları vermektedir:

"Hani hem Allah'ın nimet ve ihsanına, hem de senin ihsanına nâil olmuş olup da hanımını boşamaya karar vermiş olarak sana danışmaya gelmiş olan kişiye Sen: "Eşini yanında tut Allah'tan kork" demiştin. Allah'ın açığa çıkara-

16) Tirmizî, İsti'zan 40.

17) Buhârî, Fedâil 17.

18) Tirmizî, Menâkıb 46.

19) Ahzâb, 33/36.

20) Suyûtî, Esbâb-ı Nüzûl, s. 234.

cağı bir durumu içinde saklamıştın, çünkü insanlardan çekinmiştin. Halbuki Allah'tan daha çok çekinmen gerekirdi. Neticede, Zeyd eşini boşayıp onunla ilişkisini kestikten sonra Biz onu sana nikahladık ki, bundan böyle evlatları, eşleriyle ilişkilerini kestikleri, onları boşadıkları zaman o kadınlarla evlenmek hususunda müminlere bir güçlük olmasın. Allah'ın emri her zaman gerçekleşir."21

Allah'ın kendisine İslam ni'metini verdiği ve Hz. Peygamberin azad ederek hürriyetine kavuşturmak suretiyle lütufta bulunduğu kimse Zeyd'dir (r). Burada bunun, bu niteliklerle nitelenmesi, ni'metin değer ve şükrünü bilecek güzel niteliklere sahip olduğunu tescil ile, gönüldekini kendisine olduğu gibi söylemek için çekinecek bir taraf olmadığına bir dikkat çekmektir. Yani senin, böyle senden ni'met görmüş bir kimseye karşı çekinmene hiçbir sebep yokken diyordun ki: "Eşini bırakma, kendi yanında tut." Yani Zeyneb'i boşama²².

Yukarıda da kısaca değindiğimiz gibi Zeynep (r), asil bir aileye mensup, soylu ve gayet ince ruhlu bir kadındı. Kölelikten âzâd edilmiş olduğundan dolayı Zeyd'i kendisine denk saymamış, ona varmak istememişti. Bu evliliğe yalnızca Allah Resûlü istediği için evet demişti. Ancak Zeyd'e bir türlü kalbi ısınmamıştı, devamlı bir huzursuzluk içerisindeydi. Zaman zaman Zeyd'e (r) karşı kendi üstünlüğünü söylemekten geri durmuyordu. Gerçekten her iki tarafta böyle bir evlilikten mutlu görünmüyorlardı. Durum Resulullah'a intikal ettiriliyor, ancak hep sabır tavsiye edip, ayrılmalarını istemiyordu²³. Ve ona şu tavsiyeyi yapıyordu: "Hanımını yanında tut ve Allah'tan kork." Yani kadını boşamanın, önemsiz bir mesele olmadığını, Allah katında sorumluluk getiren bir iş olduğunu düşün. Çünkü "Allah katında helallerin en çirkini, boşamadır."²⁴

Âyetin devamında: "Allah'ın açığa vuracağı şeyi içinde gizliyordun. İnsanlardan çekiniyordun. Halbuki Allah, kendisinden korkamana daha çok layıktır."

Allah Resûlü, Cenab-ı Hak'ın bildirmesiyle bir gün Zeyneb (r)'in kendi hanımı olacağını biliyordu²⁵. Ancak bunu, açıklama emri olmadığı için dışa vurmuyordu. Yoksa böyle açık bir emir olsaydı, Hz. Peygamber onu uygulama ve bu emre uymada asla tereddüt göstermez, onu te'hir etmeyi aklından dahi geçirmezdi. Sonuç ne olursa olsun onu açıklardı. Fakat Resûlullah, içinde hissettiği bir ilhamla karşı

21) Ahzâb, 33/37.

22) Yazır, Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili*, 6/137.

23) Râzi, Fahrüddin, *et-Tefsîru'l-Kebîr*, 25/183; İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm*, 6/420; Abdüh Muhammed, *Mecelletü'l-Menâr*, (Reşid Rıza'nın Tefsîru'l-Fâtiha'sının sonunda), s. 149.

24) Ebû Dâvûd, Talak 3; İbn Mâce, Talak 1.

25) Kurtubî, *el-Câmiu Li Ahkâmi'l-Kur'ân*, 14/191; İbn Kesîr, a.g.e, 6/421.

karşıya idi. Onu açığa vurmak ve insanlara bildirmek istemiyordu. Bu durum, Allah'ın bu işi açığa vurmasına kadar devam etti.

Bu durumu açıklamak Resulullah'a o kadar zor gelmişti ki, bununla ilgili olarak Hz. Âişe validemizin şu sözü nakledilmektedir: "Eğer Allah Resulü, kendisine gelen vahiyden bir şey gizleseydi, işte bu evlilikle ilgili olan âyeti gizlerdi."²⁶

Böyle bir durum da, peygamberliğin ağır yüklerinden biri oluyordu. Ancak Resulullah, diğer vazifeleri yanında bunu da yüklenmiş ve böyle bir durumu asla hoş karşılamayan, o günkü topluma karşı çıkmış, tevhid akidesini haykırmaktan, putları yermekten ve atalarının hatalarını söylemekten çekinmeyen Hz. Peygamber, bu konuda kavmiyle karşılaşmakta tereddüt göstermişti. Konuyla ilgili tereddüdünün kaynağı icthadidir ve bizim inancımıza göre Peygamberimizin bu tereddüdü bu olayın müslüman çevrelerde ve Araplar içinde ne denli büyük yankılar yapacağını, etkisinin nereye kadar varacağını düşünmesinden kaynaklanmıştır²⁷. Allah Resulü, bu tereddüdünde ısrar etmemiş, kısa bir zamanda bu tereddütleri yenmiş ve vahyin gereğini yerine getirmiştir. Âyetlerde gelen İlahî ikaz, sadece icthâdî olarak düştüğü bu tereddüt anı ile ilgilidir²⁸. Kişisel bir psikolojinin etkisidir. Ve bu tür bir tereddüt, Allah'ın ilminde ve ölçüsünde daha iyi olanın karşısında yer alır. (Yani, İlahî kriterlere göre Peygamber (s.a.v), bu tereddüdü göstermemeliydi. Âyetlerden aldığı işaretle harekete geçmeliydi.)

Evet Zeynep'le evlenme çok ağır gelmişti. Ancak bunu reddetmek mümkün değildi. Çünkü bu evliliğin nikahı, bizzat Yüce Yaratıcı tarafından kıyılmış, buna melekler de şahitlik yapmışlardı²⁹. Ancak hemen belirtelim ki bazı müfessirler tefsirlerinde akıl-nakil itibarıyla sağlam olmayan, uydurma bir rivayet söylemişler, bazı kimseler de bu rivayetlere sarılarak ileri-geri bir takım uygunsuz sözler sarfetmişlerdir. Güya Resulullah (s.a.v) Zeyneb (r)'i Zeyd'e nikahladıktan bir zaman sonra onların evine gitmiş, tesadüfen gözü ona ilişmiş, birdenbire güzelliği gönlünde yer etmiş de "Gönülleri çeviren Allah'ı tesbih ederim." demiş. Zeynep de bunu işitmiş ve Zeyd'e söylemiş. Zeyd de bu durum karşısında Resulullah'a gelerek hanımını boşamayı istemiştir³⁰.

Şimdi akıl-mantık dışı ve aynı zamanda uydurma olan bu haber pek çok yönden tezatlar teşkil etmektedir ki, bunları özetle şöyle sıralayabiliriz:

26) Buhâri, Tevhid 22; Müslim, İman 288; Ahmed b. Hanbel, 2/5.

27) Hadîdî, Ebu'n-Nürî, *İstemi'ül-Enbiyâ*, s. 463; Tabbâra, Afif Abdu'l-Fettâh, *Mea'l-Enbiyâ fi'l-Kur'ân'il-Kerim*, s. 440.

28) Derveze, Muhammed İzzet, *Sîratü'r-Resûl*, 1/78.

29) Taberî, İbn Cerîr, *Câmiu'l-Beyân An Te'vil'i Âyi'l-Kur'ân*, 22/19; Kurtubî a.g.e., 14/192; Âlûsî, *Rûhu'l-Meânî*., 22/26.

30) Bu asılsız rivayet için bkz: Taberî a.g.e., 22/18; Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 3/540-541; Kurtubî, a.g.e., 14/189-190.

1. Rivayet açısından bu haber geçersizdir. Çünkü muteber hiçbir hadis kitabında yer almamaktadır. Sadece bazı tefsir kitaplarında malumat nevinden söylenmiş, ancak sağlam bir sened ve rivayet zincirine bağlanamamıştır³¹.

2. Dirayet noktasında pekçok yönden çürüktür. Bunlar:

a. EVELA Allah Resulü Hz. Zeyneb (r)'i ilk defa görüyor değildi ki, hemen görür görmez ona aşık olsun. Küçüklüğünden beri onun gözünün önünde büyümüş, onun her haline şahid olmuştur. Çünkü Zeynep (r), halasının kızıdır. Resûlullah'ın o eve girmesinde hiçbir sakınca yoktur; henüz tesettür emri de gelmediği için, O'nu gayet iyi tanımaktadır. Durum böyleyken, kalkıp "bir defa gördü de hemen ona aşık oldu!" şeklinde anlatmak kendi kendini yalanlamaktan ibarettir.

b. Şayet Allah Resulü'nün ona karşı en küçük bir meyli olsaydı, ilk önce kendisine nikahlardı. Tutup da kendi evlenmek istediğini başkasına vermezdi. Bir insan düşünün ki, kendisi evlenmek istediği bir hanımı, önce başkasına versin, sonra da tutup kendisi alsın. Bu akıllı bir kişinin kabul edebileceği bir durum değildir.

c. Zeyneb (r)'in ailesi başta kızlarını Resulullah'a vermek istiyorlardı. Nitekim ilk istemeye gittiğinde de, kendisi için istiyor zannedip sevinmişlerdi. Çünkü öteden beri adeta Resûlullah'ın gelip talep etmesini bekliyorlardı³². Ancak Hz. Peygamber onu, oğulluğu Zeyd'e isteyivermişti. Şimdi bütün aile böyle bir evliliği can-ı gönülden isterken, neden Resûlullah onu tutup da başkasıyla evlendirdi?

d. Hz. Peygamberin Zeyneb'i boşatıp kendisine alması da mümkün değildi. Zira o gün için hâkim olan örfe göre Zeynep (r), Resûlullah'ın oğulluğundan boşanmış bir kadın sıfatıyla Peygambere düşmezdi. Hatta evlatlık edinme adeti iptal edildikten sonra dahi hüküm değişmemişti. Zira o sırada, evlatlıklardan boşanmış olan kadınlarla evlenmeyi helal kılan hüküm henüz gelmemişti. Bütün bunlardan açıkça anlaşılmaktadır ki, bu rivayetin aslı yoktur. Tamamen uydurma bir haberdir ve kendisi içinde bir sürü tezat bulunmaktadır.

"Zeyd, o kadından ilişkisini kesince, Biz onu sana nikahladık ki, (bundan böyle) evlatlıkları, hanımlarıyla ilişkilerini kestikleri zaman, o kadınlarla evlenmek hususunda mü'minlere bir güçlük olmasın." Demek ki Allah Resulü'nün, Zeynep (r) validemizle evlenmesi tamamen bir emir gereğidir. Allah (c.c) emretmiştir. Elçisi de bu emre boyun eğmiştir.

Bu evlilik vesilesiyle, topluma bir takım yeni prensipler getirilmiş, öteden beri süregelen birtakım telakkiler kaldırılmış oluyordu. Ve böyle bir evliliğin pek çok hikmeti vardı. Bunları şu şekilde sıralamamız mümkündür:

31) İbnü'l-Arabî, *Ahkâmu'l-Kur'ân*, 3/577; Abduh, a.g.e., s. 150; Sâbûnî, Muhammed Ali, *en-Nübüvvetü ve'l-Enbiyâ*, s. 129; Derveze a.g.e., 1/77.

32) Kurtubî, a.g.e., 14/186-187; İbn Kesîr, a.g.e., 6/417-418; Şevkânî, *Fethu'l-Kadîr*, 4/283; Âlûsî, a.g.e., 22/22.

1. Câhiliye döneminde, öteden beri süregelen örf'e göre, esir olan insanlara, ikinci sınıf insan muamelesi yapılır, hor ve hakir görülürdü. Bu kişiler her ne kadar daha sonradan hürriyete kavuşturulsa da, topluma yerleşen yanlış telakkiden dolayı, konulan bu sınıf farkı engelini aşamazlardı. Ancak eşitlikle gelen İslâm'ın, böyle bir şeyi kabul etmesi beklenemezdi. Onun nazarında bir insanın üstünlük veya aşağılık ölçüsü köle veya hür olması değildi. Üstünlük ölçüsü, iyi kul olma noktasını yakalamaktı: "Ey İnsanlar! Doğrusu biz sizleri bir erkekle bir dişiden yarattık. Sizi milletler ve kabileler haline koyduk ki birbirinizi kolayca tanıyasınız. Şüphesiz Allah katında en değerliniz, O'na karşı gelmekten en çok sakınanınızdır.."33

Hz. Peygamber de bu durumu başlangıçta şu sözleriyle vurgulamaya çalışmıştı: "Allah sizin sûretlerinize ve mallarınıza bakmaz. Fakat kalplerinize ve amellerinize bakar."34, "Ey İnsanlar! Rabbiniz bir, babanız birdir. Arabın yabancıya, yabancıнын araba, kırmızının siyaha, siyahın kırmızıya herhangi bir üstünlüğü yoktur. Üstünlük ancak takva iledir."35

Ancak dem ve damarlarına kadar işlemiş olan bu meseleyi bir iki sözle çıkarıp atmak mümkün değildi. Resûlullah, ilkönce esirliği kaldırmak, esirleri hürriyete kavuşturmak, onları aşağılanma duygusundan kurtarmak, halkın kafasında esirin hor ve hakir görülme meselesini silmek istiyordu. İşte bu noktada Allah Resûlü kendi yakın akrabasından başlamak üzere meseleye el attı. Halasının kızı Zeyneb'i, azadlısı Zeyd'le evlendirdi. Bununla o, esaretten kurtulan bir insanla, hür ve asil birinin eşit olduğunu, dolayısıyla evlenmelerinde hiçbir sakıncanın olmadığını göstermek istemişti. Nitekim gösterdi de.

2. O dönemde evlatlık olarak alınan kimseler, gerçek evlat olarak telakki ediliyor, aralarında kan bağı akrabalığı hükümleri cereyan ediyordu. Resûlullah Zeynep (r) ile evlenmek suretiyle, böyle bir şeyin olamayacağını, oğulluğun boşadığı hanımla evlenebileceğini ortaya koyuyor ve yerleşmiş olan bu cahiliye geleneğini kökünden kaldırmış oluyordu.

3. Aynı zamanda bununla, dinde olan küfüv (denlik) meselesi gösterilmiş oluyordu. Yani evlenen hanımla erkek arasında, birtakım eşitlik veya eşitliğe yakın özelliklerin olması ki- bunlar; güzellik, asalet, zenginlik, neseb yönü vs.- bunlar gözetilmeden yapılan bir evlilikten, güzel bir netice beklemek zordur. Zeynep vâlidemiz, her yönüyle Resûlullâh'a denk sayılırdı. Denklik yönüyle belki Zeyd ile aralarında farklılıklar vardı. İşte bununla gösterildi ki, evlenme hadiselerinde gözden ırak edilmemesi gerekli bir husus da, eşler arasındaki bu denkliktir.

33) Hucurât, 49/13.

34) Müslim, Birr 33; İbn Mâce, Zühd 9; Ahmed b. Hanbel, 2/285.

35) Ahmed b. Hanbel, 5/411.

4. Zeyneb (r)'in zedelenen itibarı iade edilmiş oluyordu. Zira Resûlullah, daha önce azatlı bir köle ile evlenmiş olmanın Zeyneb'e getirdiği eksikliği biliyordu. Onunla evlenmek suretiyle, Arap ailelerinin en şerefliyelerinden birinin kızı olan Zeyneb'in, köle ile evlenmekle zedelenmiş olan itibarı iade edilmiş olacaktı.

5. Aslında Hz. Peygamber, köle asıllı Zeyd'e, Mekke'nin en soylu ailesinden bir kadını nikahlamakla, câhiliyet devrinin asâletle ilgili geleneklerinin resmen ve fiilen yıkıldığını göstermek istemişti. Aslen köle olan birinin dul karısını kendisine nikahlamakla o geleneğin ikinci defa yere serildiğini ilan etmiş oluyordu. Çünkü yeni dinin ilkelerine göre, bütün insanlar Âdem ile Havva'nın çocuklarıydı. Allah katında değer kazanmanın tek yolu da takvâ yoluyla, yani Allah'ın emirlerine uygun yaşama çabasıydı³⁶. Yine bu evlilikte, İslâm'ın temayüz ettiği eşitlik örneklerinden en yücesini de görmüş oluyoruz. Bu da, Arabın en şerefliyelerinden biri ve kendi halasının kızı olan Zeyneb'i, azılı bir köleyle evlendirip, boşandıktan sonra da onunla bizzat kendisinin evlenmesidir. Yani dünkü köleliklerinden birinin eşi olan bir hanımla evlenme.

6. Resûlullah'ın hanımları arasında Hz. Âişe, Ümmü Seleme, Zeynep binti Cahş, ve Hafsa (r) gibi bazıları vardır ki, bunlar ilim erbabı kimselerdir. Kadınlara âit pek çok mesele daha çok bu hanımlar vasıtasıyla gelmiştir. İşte Zeynep validemiz de bu yönüyle temayüz etmiş olanlardandır. Şayet Zeyd (r)'in evinde olsaydı, pekçok mesele bizlere intikal etmiş olmayacaktı. Ancak Resûlullah'ın (s.a.v) zevcesi olmasıyla ki, bu istidatlı şahsiyet, bir mürşide ve mübellîgelik vazifesi yapmıştır.

7. Her şeyden önce böyle bir evlilikte, insanların iradeleri söz konusu değildir. Bu, doğrudan doğruya Kâinâtın Yaratıcısı tarafından emredilmektedir. Yani bu nikâh, semâvî bir emirle kıyılmış oluyordu.

Genel olarak, Resûlullah'ın hanımlarıyla ilgili verdiğimiz bu bilgilerden de anlaşılacaktır ki, bu evliliklerin amacı, - bir kısım kimselerin dediği gibi - şehveti tatmin değildir. Şehvî arzular, insanların gençliklerinde, doruk noktasındadır. Hz. Peygamberin işte bu gençlik yıllarına göz gezdirdiğimizde O'nun, herkes tarafından kendini zabteden, şehvetine hakim olan, son derece ifettli, namuslu, mu'tedil bir kimse olarak tanındığına şahit oluruz. 25 yaşında Hz. Hatîce ile evlenmiştir. Arabistan gibi sıcak bir iklimde erkekler, 13-14 yaşlarında cinsî yönden doruğa ulaştıkları halde, Hz. Peygamber 25 yaşına kadar nefsine hakim olmuş, sonra da kendisinden 15 yaş büyük olan, iki kocaya varmış bir kadınla evlenmiş, onunla 25 sene yaşamış ve müddet içerisinde başka bir kadınla evlenmemiştir. O'nun tek kadınla beraberliği 50 yaşına kadar sürmüştür ki, insanın güç ve kuvvetinin çökmeye başladığı, şehvî arzuların azaldığı bir yaştır.

36) Işık, Emin, Örnek Aile Reisi Olarak Hz. Peygamber, Ebedî Risâlet Sempozyumu 1/44.

Şehvet hayatı için, zevk ve eğlenceye düşkün olmak lazımdır. Halbuki Hz. Muhammed (s.a.v.), bütün bir Arabistan'ın lideri ve reisi olup, her türlü yaşam lüksünü elde etme imkanlarına sahip olmasına rağmen, O'nun hayatı gayet sade ve fakircedir. Bütün malı, bir hasır, bir yatak ve bir de ibrikten ibarettir. O ve ailesi, hayatlarında arpa ekmeğini dahi doyuncaya kadar yeme noktasına ulaşamamışlardır³⁷. Vefatları esnasında bile, fakirliğinden dolayı zırhı, bir Yahûdinin yanında रहin olarak bulunmaktadır³⁸.

Allah Resulü, fetihler dolayısıyla gelen ganimetlere ve maddi refaha çok önem vermemiş, Mekke'de iken Kureyş'in yaptığı bir takım cazip tekliflere asla iltifat etmemiştir. Bir insanın bütün bir servetini, bulunduğu bir takım makam ve mevkileri bir kenara iterek, münzevi bir hayatı tercih edip öyle yaşaması mümkündür. Ancak, elinde hiçbir şey yokken, makam ve mevkiden mahrumken, şöhretin doruğuna ulaşmış, herşeyin kontrolü kendisine geçtikten sonra, bu iktidar ve zenginliğin ni'metlerinden istifadeyi düşünmemek çok zordur, hatta mümkün de değildir. İşte Hz. Muhammed (s.a.v.) yegâne ve tek insandır ki, en çok sevilen ve en çok itaat edilen bir insan olduğu halde, en basit, en sade ve en kanâatkâr bir hayatı tercih etmiş, bu istikamette yaşantısını sonuna kadar sürdürüvermiştir.

Şimdi de, Allah Resulü'nün çok kadınla evlenmesindeki hikmetlere bir göz atalım. Bunları birkaç kategoride incelememiz mümkündür:

B. HZ. PEYGAMBERİN EVLİLİKLERİNİN HİKMETLERİ

1. Eğitim ve Öğretime Yönelik Maksatlar:

a. İslam dîni, en son dindir. Dolayısıyla evrensel olup, bütün insanların ihtiyaçlarına cevap verecek kapasiteye sahip olması lazımdır. Bunun için de, hayatın bütün yönlerine dair bir kısım prensipler getirmelidir. Ev hayatı, aile hayatı, gece hayatı, evdeki münasebetler vs. hepsi açık bir şekilde ortaya konmalıdır ki, insanlar sorularına cevap bulabilsinler. Aksi takdirde İslam, pek çok yönü bilinmeyen ve kapalı kalan bir din olur ki, bunun da evrensel olması düşünülemez. Böyle olabilmesi için de, bu dini tebliğ eden peygamberin hayatı, uygulamaları, sözleri, evde tek başına kaldığı zamanki tutumları, en ince noktasına kadar bilinmeli ve daha sonra gelecek olan insanlara aktarılmalıdır.

Yukarıda dile getirdiğimiz şeylerin gerçekleşmesi için, peygamber hanesinde farklı bir değil birkaç kişinin bulunması zarureti ortaya çıkmaktadır. İşte bunlar da ancak ve ancak O'na en çok yakın olma avantajına sahip olan, hanımları olabilir.

37) Buhârî, İman 22, Et'ime 23-27; Müslim, Zühd 20-25, 33; Nesâi, Dahâyâ 37; İbn Mâce, Et'ime 48,49; Ahmed b. Hanbel, 2/98.

38) Buhârî, Cihad 89; Tirmizî, Buyu' 7; Nesâi, Buyu' 58; Dârimî, Buyu' 44; Ahmed b. Hanbel, 1/236.

İşte Allah Resulü bu ihtiyacı gözönüne alarak birden fazla kadınla evlenmeyi tercih etmiştir.

b. Kadınlara âit hükümleri öğrenmek için, çoğu zaman Peygamberin hanımları vasıtalık yapıyorlardı. Sayılarının fazla oluşu, vasitanın genişlemesine, peygamberle daha fazla görüşmeyi ve kadınların kolayca İslâm'ı öğrenmelerine vesile oluyordu. Akraba ve yaş münasebetiyle onların her biriyle ülfet eden bir topluluk vardı. Birkaç kadın olmasaydı, bütün kadınların hususiyetlerini kavramak mümkün olmayacaktı. Böyle olmasaydı ümmet, zevceleri vasıtasıyla peygamberden rivayet edilen binlerce hadisi duyamaz, böylece binlerce hüküm çözümsüz kalır ve bilinmezdi.

c. İslâm Dininde birçok noktalar vardır ki, Peygamberimizin bunları doğrudan doğruya kadınlara izah etmesine imkan yoktu. Bunlar kadınlara has bazı durumlarıdır. Onun için Hz. Peygamberin hanımları tarafından izah olunuyordu. Pek çok hadis, kadınlar tarafından peygamberimize sorulan birçok suallerin, Allah Resulü tarafından zevcelerine havale olduğunu göstermektedir.

d. Sünnet, İslam Peygamberinin sadece sözlerinden ibaret değildir. Bunun yanında O'nun hal ve hareketleri, bazı durumlardaki takrirleri de sünnet sayılmaktadır. Ve bunların da sözlü sünnet gibi sayılıp, inananlar tarafından birer hayat düsturu olarak kabul edilme mükellefiyeti vardır. İşte burada da devreye yine O'nun zevceleri girmektedir.

e. Resûlullah'ın hanımları arasında, yaşlı, orta yaşlı ve gençler bulunması itibarıyla, bu devre ve dönemlerin hepsine ait çeşitli hükümler koyuluyor, konulan bu hükümler bizzat Peygamberin evinde bulunan zevceler sayesinde tatbik imkanı buluyordu.

f. Her kabileden aldığı kadın, O'nun hayatında ve vefatından sonra, kendi akrabaları arasında çok ciddi dîni hizmetlere vesile oluyor; uzak yakın bütün akrabalarına, Hz. Peygamberden duyduğu şeyleri onlara aktarmada aracılık yapmış oluyordu. Bu sayede O'nun kabilesi de, kadın ve erkeğiyle, Kur'ân'ı, tefsiri, hadisi ondan öğreniyor, böylece dîni bütün incelikleriyle kavramış oluyorlardı.

g. Allah Resulü, yaşlı, genç ve orta yaşlı kadınlarla evlendi. Çünkü her yaşın kendisine has problemleri vardır. Resûlullah'ın yaşayış tarzını, her yaşa uygun cevabını ümmete nakletmek ve insan için gerekli olan her şeyi onlara aktarmak, nübüvvetin asil bir görevidir ki, bu da yine hanımları vesilesiyle yerine getirilebilmiştir.

2. Topluma Yönelik Maksatlar:

a. Hz. Peygamberin evlendiği kadınların pek çoğu dul, kimsesiz ve yetimlerle başbaşa kalmış kimselerden ibaretti. Kocasını ölen, çocuklarıyla baş başa kalan bir hanımın durumunu birazcık hayal edecek olursak, meselenin ne denli önemli olduğunu anlarız. Toplumu meydana getiren bu fertlerin yardımına koşulmalı, ellerinden tutulmalı, böylelikle de onlar, bir kısım mahrumiyetlerden kurtarılmalıydı. İşte

bu noktada, Hz. Peygamber devreye giriyor, bu kimsesizlerin kimsesi oluyor ve onların ellerinden tutuyordu.

b. Toplumda, kimsesiz ve dul kadınların yardımına koşmak suretiyle, daha sonra gelen ve aynı şartlarla yüz yüze kalacak olan insanlara, bu mevzuda nasıl davranılması gerektiğini, cemiyetteki böyle bir problemin nasıl çözülebileceğini, bizzat uygulayarak göstermiş oluyordu.

c. Allah Resûlü'nün bazı hanımlarla evlenmesinde, cemiyete ait gözettiği bazı hususlar vardır. Hz. Ebûbekr ve Hz. Ömer'in kızlarıyla evliliğinde, Kureys ile daha yakın bir bağ kurulmuş oluyordu. Böylece Kureys'in yakınlaşması sağlanmış oluyor, o dönemde güçlü olan akrabalık hisleri devreye sokularak, İslam'a ısınmaları sağlanıyor, kalplerin, bu da'vet etrafında çarpması yeğleniyordu.

d. Hz. Âişe, Resûlullah'ın insanlar arasında en çok sevdiği, İslam'a hiç tereddüt-süz giren, vefatından sonra da yerine geçecek olan Hz. Ebûbekr'in biricik kızıydı. Ebûbekr (r)'in yaptığı bir sürü fedakarlık karşısında, O'nun kızını almak suretiyle O'na en güzel bir mükafaat vermiş oluyordu. Yine aynı düşünceyi, Hz. Ömer (r)'in kızı Hafsa (r)'da görmemiz mümkündür.

3. Teşrî (kanun koyma) Maksatlar:

a. Resûlullah'ın çok evlilik hikmetlerinden birisi de, yeni bir kısım hükümlerin konmasına yöneliktir. Öteden beri câhiliye toplumunda yerleşmiş bazı yersiz âdetler vardı. Bunların ortadan kaldırılması, yenilerinin ortaya konması gerekiyordu. Bunu da ancak Hz. Peygamber yapabiliirdi. Çünkü böyle bir şeye başkalarının kalkışması mümkün değildi. Buna misal olarak, yukarıda da kısaca değinmiş olduğumuz, başkasını oğul edinmek meselesini gösterebiliriz. İslam öncesi Arap adetlerinden birisi de, evlatlık edinmektir. Onlara göre bu âdet, öteden beri tevarüs eden örfi bir uygulama olarak telakki ediliyordu. Birisi başkasının çocuğunu evlatlık alıyor, kendi öz evladıymış gibi kabul ederek, miras, talak, evlenme yasağı vs. pek çok konuda, onu, öz evlat muamelesine tabi tutuyordu.

Resûlullah da İslam'dan önce Zeyd b. Hârise'yi evlatlık edinmişti. Herkes onu, Zeyd b. Muhammed diye çağırıyordu. Ancak aslı astarı olmayan bu geleneğin kaldırılması gerekiyordu. İşte Zeyd'in boşadığı Hz. Zeynep ile yapılan evlilikle, bu batıl âdet ortadan kaldırılmış oluyordu.

b. Bunun yanında bir de, azatlı köleden boşanmış bir hanımla evlenilerek, kölelerin de birer insan olduğu, her yönden diğer insanlara eşit olabileceği, şayet boşanmışlarsa, onların boşanılan bu hanımlarıyla evlenmede hiçbir sakıncanın olmadığı gösterilmiş oluyordu.

4. Siyasi Maksatlar:

a. İslâm Peygamberinin bazı evlilikleri ise, siyasi amaçlıdır. Bu evliliklerle pek çok kabilenin İslam etrafında bir araya gelmesi sağlanmıştır. Yaratılış gereği olarak

şu bir gerçektir ki; kişi, bir kabile veya aileyle evlilik bağı kurduğunda, o kabile veya aileyle aralarında ister istemez bir yakınlaşma ve sevgi meydana gelir, aradaki düşmanlıklar kalkar, kin ve nefretler silinir, yerini sevgi ve hoşgörü almış olur. Bu gerçeği çok iyi bir şekilde bilen, insan sarrafı Hz. Peygamber, bu vesileyle onları İslam'a yaklaştırmayı yeğlemiştir. Meselâ Cüveyriye binti Hâris, Safiyye binti Huyeyy ve Remle binti Ebû Süfyan (r) ile evlilikleri bu kabildendir. Bu üç annemiz de, toplumda ağırlığı olan kişilerin kızlarıdır. Cüveyriye ile Cafiyye (r)'nin babaları, Yahûdilerin reisleri durumundadırlar. Bunlarla evlenince yahudilerle arada akrabalık bağı kurulmuş, onlarla daha yakın temas sağlanmış ve bu vesileyle pek çoğunun İslam'la şereflenmesine sebep olunmuştur.

Yine Ebû Süfyan'ın kızı Remle ile olan evlilikte de aynı durum söz konusudur. Bununla taş yürekli, müslümanların azılı düşmanı Ebû Süfyan yumuşamış, müslümanlık karşısında teslim-i silah ederek, İslâm dinine girmiş ve Emevîlerle yakınlık kurulmuş oldu.

b. Bazı kimselerin kalbinde peygambere karşı öyle bir kin ve nefret yerleşmişti ki, evlilik bağı olmasaydı, bu kinin gitmesine imkan yoktu. Böylece evlilik bağı sayesinde, Allah'ın farz kıldığı peygamber sevgisi doğmuştur.

c. Daha sonraki dönemlerde de bu metod, çoğu kimse tarafından kullanılmıştır. Osmanlı tarihine baktığımızda bunun pek çok örneğini bulmamız mümkündür. Padişah hanımlarını incelersek görürüz ki, onlardan bir kısmı, yabancı milletlere mensuptur. Ancak diğer devletlerle daha yakın ilişki kurmak, oralarda aleyhimize olacak bazı durumlardan doğru ve hızlı bir şekilde haber almak vs. gibi düşüncelerle padişahlar, bu hanımlarla evlenmiş, böylece devlet ve milletçe büyük faydalar elde edilmiştir.

d. Müslümanların zayıf olduğu dönemlerde ise bu silah, tam tersine kullanılmıştır. Düşmanlarımız, verdikleri hanımlarla, içimizdeki en gizli devlet sırlarını, stratejilerini öğrenmiş, hedeflerine kısa yoldan varmayı başarmışlardır.

e. Bugün bile, bazı devletlerdeki, devleti teşkil eden üst tabakanın, hayatlarına bakacak olursak, pek çoğunun hanımının yabancı asıllı olduğunu görürüz ki, bu da güçlü devletlerin zayıflara uyguladıkları bir tür elde etme stratejisidir. Ancak Hz. Peygamber, bunu her zaman bir müsbet yönde kullanmış, bu vesileyle onların İslam'a girmelerini, dolayısıyla dünya ve âhiret saadetlerini sağlamıştır.

Bu konuyu, Akkad'ın şu güzel değerlendirmesiyle bitirmek istiyoruz: "Bazı müstşriklerin "Muhammed (s.a.v)'in dokuz kadınla bir anda evlenmesi, cinsel arzusunun aşırılığına bir delildir." demelerine karşılık şöyle deriz:

Sizler, hiç evlenmeyen İsa'yı, cinsel arzusunun yetersizliğiyle nitelemediğiniz gibi, Muhammed (s.a.v), dokuz kadınla evli olduğundan onu, cinsi arzusunun aşırılığı ile nitelememeniz lazımdır. Biz, her şeyden önce büyük bir insanın, kadını sevip, ondan faydalanmasında bir sakınca görmüyoruz. Bu, fitrî bir ihtiyaç olup, ayıp sa-

yılmaz. Canlı mahlukatın fitratında en köklü his, erkek ile dişinin bir araya gelip birleşmeleridir. Bu his, canlı yaratıkların hepsinde mevcuttur.

Ancak sevgi mecrasını değiştirerek, haddini aşması ve insanı işinden alıkoyup, uğrunda, manası olmayan bir takım şeyleri teklif etmesi, fitratın değişmesine vesile olur. Her huyun aşırılığı ayıp sayıldığı gibi, bu aşırılık ta ayıp sayılır.

Hız. Peygamber çocuk iken, hissine mağlup olmadığı gibi, gençliğinde de cahiliyetin her şeyi mübah gördüğü bir zamanda diğer gençler gibi şehvetine ayak uydurmamış, aksine temizlik, emniyet, ciddiyet ve vakar ile şöhret bulmuştur. Sonra İslâm'a davet ettikten sonra, O'nu sevmeyenler ve aleyhinde propaganda yapanlar ve ayıbını araştıranlar dahi bu hususta onu ayıplayacak bir şey söylememişlerdir. Ey cemaat! Gelin şu gence bakın, düne kadar kadınlarla şöyle oturup kalkıyor, şunu bunu yapıyordu, bugün de, temizliğe iffete ve şehveti terk etmeğe davet ediyor. Sayılmayacak kadar düşmanı olduğu halde, asla böyle bir söz söylemediler. Böyle bir sözün yeri olsaydı, binlerce kişi bunu ağzına dolardı.

Hakkında propaganda yapıp, iftiraya yeltenenler, bütün incelikleriyle bize açıklanan evlilik hayatının bütün gerçeklerini unutmışlardır. Sadece O'na iftira etmek için, mana ve maksadını değiştirecek bir tek şey söylediler. Çok kadınla neden evlendi? Fakat gençliğinde temizlik ve iffet ile meşgul olduğunu, câhiliye devrinde, gençlerin mübah ve normal saydıkları bütün lezzet ve şehvetlere hiçbir zaman yanaşmadığını unuttular. Yirmi beş yaşına gelinceye kadar, mübah olan evliliğe dahi istekli olmadığını, halbuki evlilik, sevimli, soylu aile ve kızlar arasında yeri olan her genç için, kolay olduğu gibi, kendisi için de kolay olduğunu unuttular. Yirmi beş yaşındayken evlendiği zaman, kırk yaşındaki bir hanımla evlendiğini, elli küsür yaşına gelinceye kadar bir tek hanımla, yani Hız. Hatice ile yetindiğini unuttular. Bazı soy-ları bağdaştırmak veya himaye etmek için evlendiğini, güzelliği ve şehvetin asla söz konusu olmadığını unuttular. Şehvet ve hissine mağluptur diye niteledikleri zatın, birçok günlerinde arpa ekmeğine dahi doymadığını ve birçok imkanlara sahip olduğu ve onları memnun etmek gayet kolay ve ağır bir şey olmadığı halde, zevcele-rini memnun etmek için kanaat ve iktisadın ötesine gitmediğini unuttular.

Bir arada bulundurduğu hanımların sayısı, tarihçe sabit olduğu gibi, bu gerçeklerin de tarihçe sabit olduğunu unuttular. Peygamberi lekelemek, O'na iftira etmek ve gerçekten ayrılmak için, bütün bunları unuttular. Halbuki gerçeği arayıp, söylemek ve hatıra getirmek isteselerdi, bunları görmeleri, görmezlikten gelmelerinden daha kolaydı³⁹.

Buraya kadar söylediklerimizden anlaşılmaktadır ki, Hız. Peygamberin evliliklerinin her biri, ayrı bir gâyeye yöneliktir. O, aslâ bir kadın düşkünü değildir. Pek çok kadınla evlenmesi ve bu evliliklerin hepsini gayet arızasız bir şekilde götürmesi da-

39) Akkad, Abbas Mahmud, *Abkariyyetü Muhammed*, s. 98 vd.

hi, O'nun peygamberlik delillerinden bir tanesini teşkil etmektedir. Son olarak bu konuyla ilgili daha geniş bir şekilde bakılabilecek kitapların kısa bir listesini vermediyi uygun gördük:

AKKAD, Abbas Mahmud, *Abkariyyetü Muhammed* s. 85-112.

BİNTÜŞ-SÂTÎ, Âişe Abdurrahmân, *Terâcîm-u Seyyidât-i Beytin-Nübüvve*.

DERVEZE, Muhammed İzzet, *Sîretü'r-Resûl*, 1/68-88.

EBÛ ŞEHBE, Muhammed b. Muhammed, *es-Sîretü'n-Nebeviyye fî Dav'il-Kur'ân Ves-Sünne*, 2/294-316.

EL-CEBRÎ, Abdülmüteâl Muhammed, *es-Sîretü'n-Nebeviyye Ve Euhâmü'l-Müştârikîn*, s. 153-156.

EL-MEVLÂ, Ahmed Câd, *Muhammed el-Meselü'l-Kâmil*, s. 262-273.

ELMALILI, M. Hamdi Yazır, *Hak Dîni Kur'ân Dili* //314-321.

HASAN, H. İbrâhim, *İslâm Tarihi*, 1/242-249.

KAL'ACI, Muhammed Ravvâs, *Dirâsetün Tahlîliyyetün Li Şahsiyyetü'r-Resûl Muhammed*, s. 171-186.

MEVDÛDÎ, Ebul Alâ Mevdûdî, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamberin Hayatı*, 1/209.

RİZÂ, Muhammed Reşîd, *Tefsîru'l-Fâtiha*, s. 145-158.

SÂBÛNÎ, Muhammed Alî, *Ravâiu'l-Beyân Tefsîr-u Âyâti'l-Ahkâm*, 2/298-338.

SAİD HAVVA, *er-Resûl*, s. 149-171.

ŞİBLÎ, Mevlânâ, *Asr-ı Saâdet*, 2/137-169.

TABBÂRA, Afif Abdülfettâh, *Meal Enbiyâ Fi'l-Kur'ân*, s. 435-443.

ADRES: Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi OZANLAR/SAKARYA

Ev tel: 264- 279 38 23